

ارزیابی آیت‌الله خامنه‌ای از تهدیدات ایالات متحده «فرصتِ تهدید»

محسن خاکی*

سید عباس موسوی**

چکیده

جمهوری اسلامی همواره از سوی غرب مورد تهدید قرار گرفته است. در مقابل، الگوی کلان آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) در مقابله با این تهدیدها موجب افزایش مقاومت و پایداری کشور در قبال تهدیدات خارجی شده است. سؤال اصلی این پژوهش این است که الگوی نظری و عملی آیت‌الله خامنه‌ای در برابر تهدید آمریکا چیست؟ در پاسخ به این سؤال، بر اساس داده‌های کتابخانه‌ای و شیوه‌ی تحلیل متن، بیان می‌شود که آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) با مبانی نظری اسلامی همچون اعتقاد به سنت‌های الهی و بهره‌برداری مثبت از تهدیدات آمریکا نسبت به جمهوری اسلامی و همچنین تکیه بر پتانسیل اتحاد جامعه‌ی ایران در مقابل نیروی بیگانه و نیز با مهندسی معکوس تهدیدهای غیر قابل دفع و بهره‌برداری مثبت از شرایط، تهدیدات را به فرصتی برای پیشرفت میدل می‌نماید و در هر حوزه‌ای که حجم تهدید بیشتر صورت گرفته، پیشرفت‌ها نیز فزونی یافته است.

واژگان کلیدی

جمهوری اسلامی ایران، آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی)، تهدید، آمریکا.

mohsen.khaki@ut.ac.ir
a.moosavi@alzahra.ac.ir
تاریخ پذیرش: ۹۸/۷/۲۴

*. دانشجوی دکتری علوم سیاسی و مدرس گروه معارف اسلامی دانشگاه تهران.
**. عضو هیئت علمی دانشگاه الزهرا و مدرس گروه معارف اسلامی.
تاریخ دریافت: ۹۸/۲/۸

طرح مسئله

اهمیت تهدید به اندازه اهمیت مسئله امنیت است. پیچیدگی‌های مفهوم تهدید به دلیل ماهیت انتزاعی آن نسبت به انواع امنیت سبب حساسیت‌های علمی در درک از مقوله تهدید شده است. در واقع تهدید یا احساس تهدید به عنوان یک مقوله بحث‌برانگیز که بسیار با احساسات مرتبط و شدیداً تحت‌تأثیر مفروضات و هنجارهاست. معماهای امنیتی آنگاه به وجود می‌آیند که بقاء، استقلال یا استمرار یک واحد سیاسی از سوی دیگران مورد تهدید قرار بگیرد. (کلودزیچ، ۱۳۹۰: ۱۱) شرایط سیاسی و جغرافیایی پیرامونی جمهوری اسلامی ایران در کنار مولفه‌های ژئوپلیتیکی ایالات متحده آمریکا در نسبت با شرایط خاص حاکم بر نظام بین‌الملل، مستعد بروز طیفی از انواع تهدیدات با رویکردهای متنوع است. از این رو مقابله با تهدید از مهم‌ترین اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران است. کلان پروژهای که تدوین و استقامت بر شیوه صحیح آن می‌تواند ثبات در پیشرفت را در بخش مهمی از سیاست‌گذاری کشور تضمین نماید. بر همین اساس الگوی «فرصت تهدید» منطبق بر شیوه مدیریت آیت‌الله خامنه‌ای برای پاسخ به این سؤال است که چگونه می‌توان سیاست ایشان را در برابر تهدیدات آمریکا فهم نمود و به کار گرفت. در طراحی الگوی «فرصت تهدید» سه مولفه در ارتباط با یکدیگر مورد تحلیل و بررسی قرار می‌گیرند:

۱. حوزه مفهومی و شناختی مسئله تهدید؛
۲. حوزه تحلیلی؛ به معنای بررسی تهدید ایالات متحده و نسبت آن با نظام جمهوری اسلامی؛
۳. حوزه رویکردی؛ به معنای نحوه مواجهه با تهدیدات خارجی از سوی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای با تهدید خارجی.

الف) ادبیات پژوهش

این پژوهش دارای رویکرد، توصیفی - تحلیلی است و در آن از داده‌های کتابخانه‌ای برای تحلیل الگوی عملی استفاده شده است. پیش از این در حوزه تهدید در کتاب‌ها و مقالاتی که مربوط به مباحث حوزه امنیت می‌باشند، پژوهش‌هایی صورت گرفته است؛ اما هیچ‌کدام به‌طور اختصاصی به الگوی عملی آیت‌الله خامنه‌ای در مقابله تهدید آمریکا نپرداخته‌اند.

سعیده لطفیان در مقاله‌ای با عنوان *پندار از تهدید و سیاست‌های امنیتی جمهوری اسلامی ایران* به بررسی دگرگونی محیط امنیتی منطقه‌ای و استراتژی‌های امنیتی جدید ایالات متحده و گسترش تهدیدهای امنیتی نرم‌افزاری شده می‌پردازد که بر امنیت ملی ایران تأثیر منفی گذاشته است. همچنین امینیان و عسگریان، در پژوهشی با عنوان *دیپلماسی اجبارآمیز، کارویژه تهدید به کارگیری گزینه نظامی آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران* به این گزاره می‌پردازند که مقاومت جمهوری اسلامی ایران در برابر

تهدید به کارگیری نیروی نظامی توسط آمریکا این ابزار را بی‌اثر و هژمونی آمریکا را تضعیف نموده است. همچنین افتخاری و کلانتری نیز در پژوهشی با عنوان بررسی و تبیین راهبرد تهدید در مقابل تهدید، در سیاست دفاعی جمهوری اسلامی ایران نشان می‌دهد که چگونه این راهبرد در حوزه مدیریت تهدیدات نرم و سخت مؤثر واقع شده و علاوه بر دفع تهدیدات سیاسی، غیرستنی و متقارن در کاهش حجم نیروهای تهدیدکننده و انتقال کانون تهدید از محیط جمهوری اسلامی موفقیت‌آمیز بوده است.

ب) حوزه مفهومی تهدید

تهدید^۱ را امکان به وحشت انداختن، ترساندن یا ایجاد فاجعه برای یک فرد یا جامعه، آسیب زدن به کسی یا چیزی، نتایج ناخوشایند به‌بار آوردن (Oxford, 2005: 246) تعریف کرده‌اند. در بیان دیگری تهدید را فشار منفی عامل خارجی، نبود امنیت و کاهش دامنه اختیارات یک حکومت و فهم یک دشمن یا شرایط خطرناک و پیش آمدن محدودیت توصیف کرده‌اند. (Richard, 1999: 118) در هستی‌شناسی تهدید باید گفت که تهدید نه یک پدیده بلکه یک «ارزیابی» محسوب می‌شود که می‌توان آن را به مجموعه‌ای از انواع کنترل بر پدیده‌های سیاسی اجتماعی درک کرد. در واقع تهدید شامل موضوع، مسئله، مشکل، معضل، خطر، بحث و بحران در مدیریت یک پدیده سیاسی و اجتماعی تلقی شود. (افتخاری، ۱۳۸۶: ۱۶۸)

در منطق علم سیاست و به‌خصوص روابط بین‌الملل، امنیت و تهدید دو مفهوم به هم وابسته بودند و امنیت را به معنای نبود تهدید تلقی می‌کردند. پس از آن و با تدقیق مطالعات پیرامون امنیت و تهدید معانی جدیدی از ادراک تهدید عرضه شد. بر همین اساس واقع‌گرایان در روابط بین‌الملل، نامتقارن بودن قدرت و نابرابری آن را دلیل پندار تهدید در کشورهای ضعیف نسبت به کشورهای قوی‌تر می‌دانند. چراکه در منطق آنارشیک روابط بین‌الملل مانعی برای توسل به ابزار اجبارآمیز در کشورهای قوی نسبت به واحدهای ضعیف‌تر وجود ندارد. از این رو هم واقع‌گرایان کلاسیک و هم ساختاری تهدیدها را تابعی از نابرابری و نامتوازن بودن قدرت‌ها می‌دانند. (Doyle, 1997: 168) یا تأثیری که داشتن هویت مشترک (حسب آنچه سازه‌انگاران معتقدند) در فهم از وجود و میزان تهدید دارد در این زمینه قابل مطالعه است. (لطفیان، ۱۳۹۰: ۱۷۸)

براساس آنچه گفته آمد تهدید مدنظر در این پژوهش در حوزه روابط بین‌الملل قابل طرح بوده و به معنای پنداشت رهبران و تصمیم‌گیران یک کشور از وجود امکان قوی توأم با شواهد عینی از آسیب، نسبت به بقا، تداوم و حرکت مادی و معنوی نظام سیاسی در سمت اهداف خویش است.

1. Threat.

تهدید در مکاتب امنیتی

۱. نظریه توازن تهدید

استفان والت^۱ با تغییر در نظریه‌های رئالیستی که توازن قوا را عامل ایجاد اتحادها می‌داند، درک تهدید از سوی دیگران را عامل تعیین‌کننده رفتار کشورها در روابط بین‌الملل دانسته و معتقد است کشورهای قدرتمند با ایجاد اتحاد در مقابل تهدید می‌ایستند و کشورهای ضعیف نیز یا به تهدید می‌پیوندند یا با آن هم‌رنگ می‌شوند. نظیر آنچه از اتحاد در اروپا در جنگ‌های جهانی اول و دوم رخ می‌داد. (ایکنبری، ۱۳۸۲: ۱۲۶) این نظریه معتقد است که کشورها علیه قدرت به موازنه نمی‌پردازند بلکه در مقابل قدرت تهدیدکننده دست به شکل‌گیری اتحاد می‌زنند. والت چهار مولفه را در سنجش و پنداشت تهدید از سایر واحدهای سیاسی مؤثر می‌داند: ۱. قدرت به معنای وسعت، جمعیت، ثروت، قدرت اقتصادی و قدرت نظامی؛ ۲. همسایگی و نسبت جغرافیایی؛ ۳. توانایی‌های تهاجمی؛ ۴. قصد و انگیزه تهاجمی. (همان: ۲۰۳)

این نکته به این معناست که صرف داشتن قدرت برای درک تهدید توسط کشورهای دیگر کفایت نمی‌کند. بلکه مجموعه‌ای از عوامل چهارگانه سبب ایجاد اتحادها له یا علیه تهدید یک کشور خاص می‌شود. یعنی چه‌بسا اتحادی از کشورها در یک منطقه علیه کشوری که توانایی و قدرت محدود، اما انگیزه‌های تهاجمی یا عنصر همسایگی را دارد رخ دهد. این نکته مرتبط با درک رهبران از میزان تهدید در یک ژئوپلیتیک خاص است. جدول زیر شاید بتواند به اجمال قشربندی کشورها در تهدید دیگران را براساس نظریه والت توضیح دهد:

کشور	قدرت	قشربندی بین‌المللی (جغرافیا و توان و انگیزه تهدید)	حدّ ایفای تهدید
۱	زیاد	منزلت عضو بزرگ	توانایی زیاد
۲	کم	منزلت عضو کوچک	توانایی محدود
۳	زیاد	منزلت عضو کوچک	توانایی نسبتاً محدود
۴	کم	منزلت عضو بزرگ	توانایی نسبتاً زیاد

شکل ۱: قشربندی کشورها در میزان تهدید

۲. تهدید در نظریه‌سازه‌انگاری^۲

آن‌چنان که پیش از این آمد برای سازه‌انگاران هویت و هنجارها در درک تهدید موضوعیت دارد. درواقع سازه‌انگاری، امنیت را از طریق هویت‌ها و ارزش‌های مشترک دنبال می‌کند، نه موازنه قوا و

1. Stephen Walt.
2. Constructivism.

تهدید. بنابراین هماهنگی در تفکر، عقاید، درک مشترک و تشخیص‌های مشترک می‌تواند زمینه همکاری و اعتماد بین واحدها را فراهم کرده و زمینه بروز تهدید یا درگیری را کاهش دهد. (Wendet, 1995: 42) بنابراین با ایجاد روابط پایدار و تعاملات گسترده و درک و تفاهم مشترک می‌توان اعتماد متقابل ایجاد کرد و ریشه تهدید را از بین برد.

۳. تهدید در مکتب ولز^۱ (نظریه انتقادی)

امنیت در این مکتب معنایی وسیع‌تر از مفاهیم موجود داشته و با اختیار کردن مردم به‌عنوان مرجع امنیت، معتقد است که با مشارکت آزادانه و فارغ از محدودیت‌های انسانی و محیطی و با انتخاب افراد و گروه‌ها صورت می‌گیرد. (Jacoby and Sasley, 2002: 7-8) درواقع این مکتب، مخاطب تهدید را مردم معرفی می‌کند و نه دولت. به‌عبارت دیگر واحد تهدیدکننده با القای محرومیت نسبی در مخاطب تهدید، میان داشته‌های او و مطلوب‌های او القای فاصله کرده و تلاش می‌کند نارضایتی را در میان عموم گسترش دهد. درواقع تهدید به انتظارات مردم از وضعیت مطلوب و وضعیت فعلی آنها مربوط می‌شود. بنابراین می‌توان سیر پنداشت تهدید در این مکتب را به ترتیب چنین بیان نمود:

۱. نابسامانی وضعیت موجود و القای یأس به نیت دستیابی به وضع مطلوب؛
۲. توسعه نارضایتی در میان عموم مردم و ایجاد هسته‌های مقاومت با انگیزه‌های مشابه (سازمان‌دهی) در مقابل دولت مستقر؛
۳. بعث و تهییج هسته‌های مقاومت برای ایجاد ناامنی، شورش، اعتصاب و ... (عبدالله‌خانی، ۱۳۸۳: ۲۶۴)

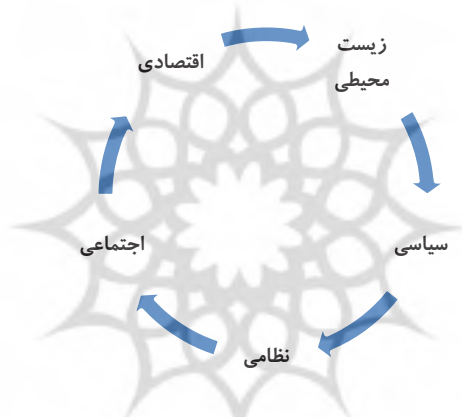
۴. تهدید در مکتب کپنهاگ^۲

در کتاب امنیت، چارچوب جدیدی برای تحلیل^۳ دیدگاه سنتی که امنیت را از مسیر نظامی‌گری دنبال می‌کند، نفی می‌شود و تهدید را از تعریف ضیق نظامی آن خارج کرده و در پنج محور نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، و زیست محیطی وارد می‌کند. (Buzan, Waver & Wilde, 1998: 21-22) در این نحله فکری معتقد است که تهدید و موضوعات امنیتی بیش از آنکه جنبه‌های عینی داشته باشند به پنداشت و برداشت یک کنشگر سیاسی از پدیده‌ها بستگی دارد. یعنی در تمام جنبه‌هایی که امنیت معنی می‌یابد نیز تهدید معنادار است. درواقع بسیاری از بحران‌های خارجی به‌دلیل تهدید کشور ایجاد می‌شوند و معنای امنیت در ارتباط با تهدیداتی درک می‌شود که امکان آسیب‌پذیری را

1. Welsh School.
2. Copenhagen School.
3. Security: A New Framework for Analysis.

ایجاد می‌کنند. (Ayoob, 1997: 145) کپنهاگی‌ها امنیت ملی را در تعامل با هویت ملی معنا کرده و معتقدند که هویت ملت‌هاست که می‌تواند امنیت ملی را به ارمغان بیاورد و بقای دولت‌ها و استمرار آنها تنها از سوی عوامل نظامی مورد تهدید قرار نمی‌گیرند بلکه بخش‌های پنج‌گانه پیشین (نظامی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، و زیست محیطی) در کنار هم باید مورد توجه قرار بگیرند. (Chena, 2008: 28)

بنابراین همچنان که تهدید نظامی به دلیل آنکه اقدام نظامی می‌تواند همه بخش‌های دولت را تهدید کرده (بوزان، ۱۳۹۰: ۱۴۱) می‌توان از تهدید سیاسی که در آن ایدئولوژی، و انطباق هویت‌های فرهنگی و قومی و مشروعیت نظام سیاسی مورد تهدید قرار می‌گیرد (همان: ۱۴۴) سخن گفت. تهدید اقتصادی و اجتماعی را می‌توان پیچیده‌ترین و سخت‌ترین نوع تهدید برای امنیت ملی دانست، زیرا دولت هدف، به دلیل ناتوانی در تأمین مایحتاج اصلی عمومی و پشتیبانی از نیروهای نظامی خویش با مشکل مواجه شده و در نتیجه امنیت ملی‌اش دچار مخاطره می‌گردد. (همان: ۱۵۶ – ۱۴۸) بنابراین نباید به دلیل محدود دیدن امنیت در اقدامات نظامی از تهدیدات مهم غیرنظامی که بقا و استمرار واحد سیاسی را تهدید می‌کند، غفلت نمود.

شکل ۲: حوزه‌های امکان تهدید در مکتب کپنهاگ

ج) رابطه تهدیدشنودگی میان ایران و آمریکا

مهم‌ترین دولتی که در فضای بین‌الملل در وضعیت تخاصم و تهدیدکنندگی با جمهوری اسلامی ایران به سر می‌برد، دولت ایالات متحده امریکا است. غرض کشور تهدیدکننده در این میان سرکوب نظام سیاسی تهدیدشونده از طریق اجبار یا کنار آمدن و شراکت در منافع یا خنثی‌سازی است. (دهشیار، ۱۳۹۴: ۲) این نوع از رابطه دارای زمینه‌هایی تاریخی و معاصر بین دو کشور است.

زمینه‌های رابطه تهدیدآمیز ایالات متحده و جمهوری اسلامی ایران

۱. تصویر از خود و دیگری

رابطه تهدیدآمیز آمریکا نسبت به ایران، ارتباطی تامّ به تصویر دو کشور از خود و از یکدیگر دارد. اینکه دو کشور درباره خود و دیگری به چه چیزی می‌اندیشند دلیل این رابطه محسوب می‌شود. به‌طور مشخص از سقوط دولت مصدق در کودتای ۲۸ مرداد ۳۲ و پس از آن در ماجرای اصلاحات ارضی، کاپیتولاسیون و حمایت‌های بی‌وقفه ایالات متحده از شاه در برابر تقابل امام خمینی (ره) با شاه و سیاست‌های آمریکایی و سپس در حمایت این کشور از صدام در جنگ تحمیلی و ... همه بر سیاه شدن ذهنیت ایرانیان از ایالات متحده موثر بوده است.

در طرف مقابل ایالات متحده ایران را انقلابی اسلامی می‌داند که بسیاری از منافع این کشور در منطقه آسیا را از بین برده است. به‌طور مثال پس از خروج انگلیس از منطقه خلیج فارس، ایالات متحده برای جبران این خلأ و همچنین سلطه بیشتر در منطقه، براساس دکترین دو ستونی نیکسون^۱، ایران و عربستان سعودی را به‌عنوان ژاندارم‌های خود در منطقه انتخاب کرده و عملاً ایران را به بخشی از نیروی ایالات متحده تبدیل نموده بود. (امینی، ۱۳۸۱: ۱۹۹) پس از پیروزی انقلاب اسلامی مواجهه ایران با ایالات متحده نظام امنیتی آمریکا در منطقه را به‌شدت به چالش کشاند. این نکته زمانی که به ماجرای اشغال سفارت آمریکا و گروگانگیری ۴۴۴ روزه کارکنان سفارت آمریکا یا مقاومت عمومی ملت ایران در برابر تجاوز صدام اضافه شود؛ بیانگر تصوّر منفی توأم با ترس و احتیاط آمریکا از جمهوری اسلامی ایران خواهد بود.

۲. تهدید گفتمانی ایالات متحده توسط ایران

جمهوری اسلامی نسبت به گفتمان لیبرال دموکراسی یک نظام تهدیدپایه محسوب می‌شود. به‌عبارت دیگر حتی عقب‌نشینی انقلاب اسلامی ایران از محور مقاومت، صدور انقلاب و یا حمایت از مستضعفین، باز هم سبب نمی‌شود که از شدت خطر و آسیبی که از حیث نظری به گفتمان سیاسی و اجتماعی آمریکا وارد می‌کند، بکاهد. در این تحلیل ذات انقلاب اسلامی به‌عنوان یک واحد سیاسی برای انگاره لیبرال دموکراسی خطرناک است و به‌مثابه یک «ضدّ و دیگر» محسوب می‌شود. از این رو فراروایت انقلاب اسلامی از جهان در مرزهای گفتمانی ایالات متحده مهم‌ترین چالش نظری نظام سیاسی در آمریکا است. بنابراین تهدید ایالات متحده توسط ایران فراتر از یک امر تاکتیکی بلکه خصیصه‌ای فرا راهبردی تلقی می‌شود.

1. Richard Nixon.

در مناسبات غرب با جمهوری اسلامی ایران، محور اصلی ارزیابی امنیتی معطوف به مسئله هویت است که از نسبت دو هویت اسلامی و سکولار پرسش می‌کند. هانتینگتون همین وجه از راهبرد امنیتی آمریکا را برجسته ساخته است؛ آنجا که پس از تعریف مولفه‌های هویتی غرب در کتاب ما که هستیم؟ (See: Huntington, 2004)، به گسست‌های هویتی بین غرب و دیگران پرداخته است و مدعی می‌شود که در میان هویت‌های هفت‌گانه موجود، صرفاً مولفه‌های هویتی اسلامی است که به دلیل مقاومت در برابر «تمدن غربی»، سزاوار برخورد و سرکوب است. (Huntington, 1996: 10)

از این منظر، رسالت غرب بر هضم و یا حذف روایت مستقل از اسلام، به رهبری جمهوری اسلامی ایران، است که در قالب سیاست‌های مختلفی اعم از سخت‌افزارانه یا نرم‌افزارانه - دنبال شده است. (افتخاری، ۱۳۹۱: ۱۱)

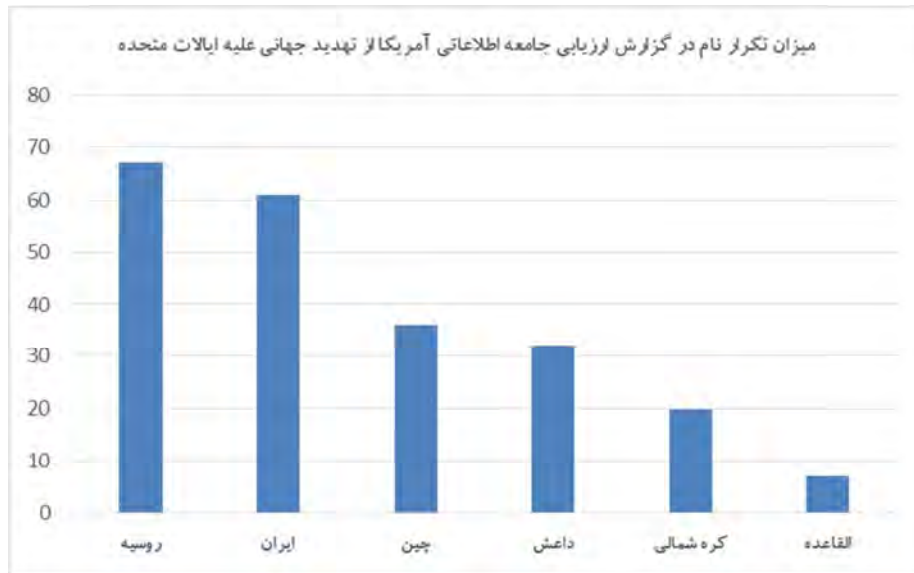
۳. درک بیشتر از تهدید ناشی از تجربه ناکام مذاکره

متغیر دیگری که به شدت بر پنداشت رهبران جمهوری اسلامی از عمق و وسعت تهدید آمریکا اثر منفی می‌گذارد در تجربه‌ای است که کشورهای دیگر و ایران از میز گفتگوی با ایالات متحده دارند. استفان والت معتقد است که «بسیار سخت است که آمریکا قدرتمند محسوب شود، زمانی که هیچ‌کسی به کلماتی که می‌گوید اعتماد ندارند.» او معتقد است ایالات متحده به دلیل عهدشکنی در موارد بسیاری در حال از دست دادن قدرت خویش است. (See: Walt, 2018) تجربه برجام و خروج آمریکا از این توافق چندجانبه، از سختی و البته پرهزینه بودن امکان مذاکره مجدد ایران با آمریکا حکایت می‌کند. بنابراین در پس این بی‌اعتمادی، مفهوم تهدید در ذهن تصمیم‌گیران دو کشور بهره بیشتری از آلیت برای رسیدن به منافع می‌یابد.

ارزیابی دو کشور از وجود تهدید

بنابراین در پنداشت و سنجش رهبران ایران به خصوص آیت‌الله خامنه‌ای، ایالات متحده مهم‌ترین و بزرگترین تهدید علیه جمهوری اسلامی ایران به‌شمار می‌رود به طوری که ایشان به‌عنوان توصیه به جوانان ایران از ایشان می‌خواهند که دشمنی با آمریکا را فراموش نکرده، زیرا آمریکا ذاتاً سلطه‌گر و سلطه جوست و این بخشی از ذات آمریکاست. (بیانات مقام معظم رهبری، ۱۲ آبان ۱۳۹۷) از سوی دیگر نیز در گزارش ارزیابی جامعه اطلاعاتی آمریکا در سال ۲۰۱۸ از تهدیدات جهانی علیه این کشور که در ماه فوریه منتشر شده است کلمه ایران بیش از چین، کره شمالی و حتی داعش در این ارزیابی تکرار شده است (See: worldwide threat assessment, 2018) که نشان‌دهنده حساسیت ایالات متحده در موضوع ایران است:

شکل ۳: تکرار نام دشمنان در ارزیابی جامعه اطلاعاتی آمریکا ۲۰۱۸

د) ارزیابی حضرت آیت‌الله خامنه‌ای از تهدید خارجی

به لحاظ لغوی، ارزیابی به «برآورد»، «سنجیدن»، و عموماً بهای چیزی تعریف شده است که خاستگاهی اقتصادی دارد (فرهنگ فارسی، ۱۳۷۵: ذیل «ارزیابی») در حوزه مطالعات امنیتی ارزیابی دلالت بر فرایندی شناختی و کاربردی دارد که در نتیجه آن «شأن امنیتی» پدیده مشخص می‌شود. بر اساس این، ارزیابی از جنس «سنجش» است و نشان می‌دهد که ظرفیت‌های بالفعل و بالقوه پدیده مورد بحث در حوزه «امنیت» چقدر است. (افتخاری، ۱۳۸۹: ۳۰ - ۱۵)

آیت‌الله خامنه‌ای بدون علاقه برای مورد تهدید قرار گرفتن ایران سیاست کلی تهدید نشدن ایران را در همه عرصه‌ها در نظر می‌گیرد. (بیانان مقام معظم رهبری، ۷ آذر ۱۳۹۷) پس از آن با در نظر گرفتن سه سطح داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی درباره ایران برداشتی عمده از انواع تهدیدات نسبت به جمهوری اسلامی ایران دارد. در نظام فکری ایشان که با در نظر گرفتن شخصیت حقیقی و حقوقی معظم له، بررسی آسیب‌های وارده در گذشته از سوی عامل خارجی و نیز تهدیدات فعلی که نسبت به ایران شکل گرفته و همچنین زمینه‌های تاریخی ملت ایران، چند محور نقش اساسی را ایجاد می‌کنند. مجموعه این عوامل نشان می‌دهد که پنداشت ایشان از وجود تحریم‌های عمیق و گسترده صحیح بوده و هرگز برداشتی ذهنی و غیرواقعی نیست. عوامل سنجش و تصمیم‌سازی آیت‌الله خامنه‌ای در مقابله با تهدید به شرح ذیل است:

یک. شخصیت حقیقی و حقوقی آیت‌الله خامنه‌ای

رهبر معظم انقلاب اسلامی در خانواده‌ای مذهبی متولد شده و دارای پدری روحانی بوده‌اند. قرار گرفتن در جریان حرکت‌های انقلابی از نوجوانی در شهر مشهد (همان، ۷ اردیبهشت ۱۳۷۷) و سوابق مبارزاتی با رژیم پهلوی در پیش از انقلاب از او شخصیتی مبارز و انقلابی ساخته است. فارغ از این تحصیلات مذهبی او در حوزه علمی و شخصیت حقوقی ایشان به‌عنوان یک عالم شیعی و مرجع تقلید سبب شده است که در سیستم ذهنی ایشان مقابله با دشمن بیگانه و خارجی یک اصل لایتنیر باشد. به‌خصوص که در منابع دینی شیعه و قرآن کریم، اصولی مثل عدم رکون و اعتماد به کفار، (هود / ۱۱۳) نفی سبیل از کافران نسبت به مومنین، (نساء / ۱۴۱) آمادگی فزاینده در برابر دشمن (انفال / ۶۰) و آیات وعده نصرت الهی در صورت صبر و یاری دین خدا (محمد / ۷؛ بقره / ۲۵۰؛ آل عمران / ۱۳، ۱۲۳ و ۱۶۰) جایگاه محوری داشته و از دال‌های مرکزی محسوب می‌شوند. به‌عنوان مثال، آیه‌ای از قرآن که در طول دوره تصدی رهبری توسط ایشان بیشترین تکرار را داشته است، آیه چهل سوره حج با ۶۶ مرتبه تکرار می‌باشد. در این آیه به مؤمنین وعده داده شده که در صورت یاری خداوند در مقابل کفر، خداوند به مومنان یاری می‌رساند.

دو. وقوع تهدید و آسیب ناشی از عامل خارجی نسبت به ایران

جمهوری اسلامی ایران از بدو تشکیل در معرض انواع تهاجمات نظامی (جنگ هشت ساله صدام علیه ایران و جنگ‌های داخلی ناشی از تحریک عامل خارجی، حمله به هواپیمای مسافربری ایران و ...)، تهدیدات و تحریم‌های اقتصادی گسترده و بی‌سابقه علیه ایران (به‌دلیل بهانه‌هایی چون اشغال سفارت آمریکا در تهران، برنامه هسته‌ای، حمایت از گروه‌های مقاومت فلسطینی و حزب‌الله لبنان، حقوق بشر و ...) در قالب تحریم‌های شورای امنیت سازمان ملل، تحریم‌های اتحادیه اروپایی، تحریم‌های ایالات متحده و تهدیدات مداوم رژیم صهیونیستی و ایالات متحده در قالب نظامی و اقتصادی بوده است.

ه) «فرصت تهدید»؛ راهبرد آیت‌الله خامنه‌ای در مقابله با تهدید خارجی

براساس وضعیت ایران در منطقه در نسبت با همسایگان و قدرت‌های فرامنطقه‌ای و همچنین زمینه‌های اجتماعی - تاریخی ایرانیان در برابر بیگانگان، آیت‌الله خامنه‌ای راهبرد «فرصت تهدید» یا مهندسی معکوس تهدید را برگزیده و در آن با بهره‌گیری مثبت از تهدید، از تهدید خارجی به‌عنوان عاملی برای پیشرفت بهره می‌برد. در واقع آیت‌الله خامنه‌ای درباره تهدیدات غیرقابل دفعی که مرتبط با ذات انقلاب

اسلامی ایران است و امکان عدم‌شکل‌گیری آن به طرق دیگر ممکن نیست، تلاش می‌کند تا فشار منفی تهدید از سوی کشور تهدیدکننده (به‌خصوص آمریکا) را به سرمایه‌ای اجتماعی برای تقویت جمهوری اسلامی مبدل نماید. درواقع فرصت تهدید ناظر به عملیات بهره‌گیری مثبت و توان مدیریت تهدید در جهت تأمین منافع ملی ایران است.

یک. زمینه تاریخی - اجتماعی الگوی فرصت تهدید

بررسی تاریخ جدید ایران از دوره صفویه به این سو نشان می‌دهد ایران همواره از سوی عامل خارجی مورد تهدید بوده است. جنگ چالدران، نبرد با روس در زمان فتحعلی شاه و قراردادهای استعماری چون گلستان و ترکمنچای، جداسازی هرات از ایران به دست انگلیس، امتیازهایی چون روتر، تالبوف و ... انقراض قاجار و ایجاد حکومت پهلوی به‌وسیله انگلیس، اشغال ایران در جنگ‌های اول و دوم جهانی و مداخلات ایالات متحده در کودتا علیه دولت مصدق و پس از آن در امور داخلی ایران همه مسبب ذهنیت منفی ایرانیان از بیگانه و عامل خارجی باشد. دراین‌میان با وجود تاریخ نه‌چندان درخشان ایرانیان در مبارزه با عامل خارجی به‌دلیل شکست‌های متعدد، اما باید به این نکته اذعان کرد که در هرکدام از موافق بالا، ایرانیان در حدتوان در مقابل عامل خارجی ایستادگی کرده‌اند؛ اما به‌دلیل قدرت تهاجمی طرف مقابل شکست را پذیرفته‌اند.

بر اساس این می‌توان مطابق یک روند پژوهی و آنچه در جنگ هشت ساله با عراق در تاریخ جمهوری اسلامی رخ داد این فرضیه را مطرح کرد که ایرانیان در مقابل عامل خارجی به‌صورت متحد و یکپارچه وارد عمل خواهند شد. هرچند پیروزی در چنین تقابلهایی به عوامل زیادی بستگی دارد. این اتحاد و رویکرد در مقابل عامل بیگانه مفاد پژوهشی است که جان فوران در نظریه «مقاومت شکننده» مطرح می‌کند. او معتقد است ایرانیان به‌راحتی در برابر دشمن و عامل خارجی متحد می‌شوند، هرچند پس از پیروزی و غلبه در انسجام و اتحادشان خلل و سستی ایجاد شود و مقاومت خود را از دست می‌دهند. (ر.ک: فوران، ۱۳۷۸)

آیت‌الله خامنه‌ای با استفاده از این خصلت اجتماعی ایرانیان از تهدید خارجی به‌عنوان عامل اتحاد و انسجام اجتماعی در موضوع تهدید بهره گرفته و با بهره‌گیری از مؤلفه‌های قدرت در جمهوری اسلامی مثل توان نظامی، ایدئولوژی و اقتصاد، همان نقطه مورد تهدید را به محور پیشرفت ایران تبدیل می‌کند. این راهبرد در موارد مختلفی مثل پیشرفت‌های موشکی و تسلیحات نظامی ایران، فناوری هسته‌ای و علمی چون هوافضا، نانو و ... مورد آزمایش قرار گرفته است.

دو. راهبرد «فرصت تهدید»

هیچ فرصت یا تهدیدی نیست که به صورت خالص در جهان تحقق یابد. به عبارت دیگر، همه فرصت‌ها سهمی از تهدید دارند و همه تهدیدها از فرصت‌ها بهره‌ای می‌برند. هر تهدید بالفعلی فرصتی بالقوه، به بزرگی خودش دارد. چنان‌که هر فرصت بالفعلی تهدیدی بالقوه به بزرگی خودش دارد. محتوای این گزاره دلالت بر آن دارد که سخت‌ترین شرایط و موقعیت‌ها متضمن پاره‌ای از فرصت‌هاست که در صورت درک و احیای آنها می‌توان راهبرد «تبدیل تهدید به فرصت» را محقق ساخت. (افتخاری، ۱۳۹۱: ۷)

در منطق آیت‌الله خامنه‌ای تهدید در روابط بین‌الملل و از سوی قدرت امری طبیعی و دائمی است. ایشان به صراحت تهدید را «هزینه استقلال» دانسته و معتقدند که میان هم‌رنگی با تهدید و پذیرش سلطه با ایستایی در برابر تهدید یک راه را انتخاب نمایند. (بیانات مقام معظم رهبری، ۱ فروردین ۱۳۸۴)

از سوی دیگر مطابق معنای تهدید در هر چهار مکتب فکری که در این پژوهش بیان شد، ادراک آیت‌الله خامنه‌ای از سطح و عمق تهدید نسبت به جمهوری اسلامی، صحیح به نظر می‌رسد. در جدول ذیل به بهره‌گیری از مکاتب چهارگانه بر ارزیابی و پنداشت رهبر معظم انقلاب از تهدید صحنه گذارده می‌شود:

مکتب فکری	ارزیابی تهدید ایالات متحده نسبت به ایران
استیفن والت	ایجاد محور مقاومت توسط ایران در مقابل هم‌رنگی با تهدید ایالات متحده - توجه ایران به بعد مسافت کشورهای ایالات متحده‌ای از منطقه ایالات متحده آسیا - توانایی تهاجمی و انگیزه تهاجم ایالات متحده به منطقه آسیا به دلیل تجربه‌های تاریخی متعدد و منافع مادی و سیاسی گسترده.
سازهانگاری	تفاوت‌های ارزشی و هنجاری هویتی جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده که امکان رفع تهدید را منتفی می‌کند.
ولز	جنگ شناختی گسترده دولت‌ها و رسانه‌های ایالات متحده علیه جمهوری اسلامی در حوزه القای محرومیت و یأس و فلاکت در میان مردم ایران.
کپنهاگ	توسعه جغرافیای تهدید نسبت به جمهوری اسلامی و چند وجهی شدن تحریم‌ها در حوزه‌های تهدید نظامی، تحریم اقتصادی، تلاش برای ایجاد آشوب در ایران، مخاطرات زیست محیطی و نفوذ از طریق آن

شکل ۴: جدول ارزیابی تهدید نسبت به ایران براساس مکاتب امنیتی

سه. تحلیل راهبرد «تهدید شونگی»

۱. اجزای درونی راهبرد

سیاست دفاعی جمهوری اسلامی باید از طریق شناخت محیطی و بهره‌برداری از نقاط قوت و فرصت‌های موجود منجر به هم‌گرایی در اقتدار دفاعی همه‌جانبه و قدرت‌سازی جمهوری اسلامی ایران شود. (افتخاری، ۱۳۹۳: ۸۲) با توجه به آنچه در باب نظام ذهنی و شخصیت آیت‌الله خامنه‌ای

گفته شد راهبرد ایشان را در برابر تهدید دشمن را می‌توان دارای یک هسته مرکزی که همان اعتقاد و اطمینان به سنت‌های الهی در مقابله با دشمن است، دانست. سپس گوشته این راهبرد را باید دارای شش جزء دانست که در درون پوسته مقابله با تهدید با تأکید بر که همه از نتایج بهره‌گیری مثبت ایشان از تهدید خارجی قرار داد که عبارتست از:

۱ - ۱. رشد و پیشرفت داخلی

آیت‌الله خامنه‌ای معتقد است یکی از عوامل مهم رشد و توجه به پیشرفت درون‌زا در ایران عامل تهدید و تحریم خارجی است. ایشان تحریم را به نفع کشور دانسته و معتقد است که در ظرف تحریم است که به استعداد و ظرفیت داخلی توجه می‌شود. ایشان پیشرفت و رشد سی ساله را دلیل بر این مطلب دانسته و عرصه‌هایی چون تولید سلاح، انرژی اتمی، سلول‌های بنیادین، هوافضا و فرستادن ماهواره به آسمان را نتیجه توجه به ظرفیت داخلی می‌دانند. (همان، ۱۴ بهمن ۱۳۹۰) نکته مهم دیگر رشد و پیشرفت داخلی برای بازدارندگی در مقابل تهدید این است که دشمنان جمهوری اسلامی ایران همواره تلاش نموده تا از طریق فناوری برتر خود فرصت‌ها و نقاط قوت جمهوری اسلامی را مورد هدف قرار دهند؛ از این رو باید با بهره‌برداری از شرکت‌های دانش بنیان، تهدیدات فناورانه دشمن را خنثی نماید و از طرفی با اجرای جنگ دانش محور دشمن را مورد تهدید قرار دهد. (افتخاری، ۱۳۹۳: ۸۳)

۱ - ۲. افزایش پرستیژ جمهوری اسلامی در چشم ملت‌ها

رهبر معظم انقلاب اسلامی بی‌نتیجه بودن تهدید و تحریم علیه جمهوری اسلامی را سبب افزایش عزت جمهوری اسلامی و شکست هیمنه ایالات متحده در نظر دیگران می‌داند. ایشان از این مقاومت نوعی پیروزی در دیپلماسی عمومی را نتیجه می‌گیرند و معتقدند که هدف ایالات متحده از تهدید و تحریم این است که ایران را وادار به عقب‌نشینی کنند، ایران نیز عقب‌نشینی نخواهد کرد؛ نتیجه این می‌شود که هیبت ایالات متحده و هیبت تهدیدهای ایالات متحده در چشم این ملت‌های منطقه که قیام کردند، می‌شکند و عزت ملت ایران و قدرت ملت ایران در چشم اینها زیاد می‌شود و این به نفع ایران است. (همان)

۱ - ۳. نمایش عجز ایالات متحده از مقابله منطقی و گفتگویی با جمهوری اسلامی ایران

آیت‌الله خامنه‌ای همچون سایر رهبران جمهوری اسلامی، یکی از مهم‌ترین مزیت‌های نسبی انقلاب اسلامی ایران را گفتگومان مبتنی بر عقل و معنویت آن می‌داند. گفتگویی که مهم‌ترین رقیب نظری لیبرال دموکراسی محسوب می‌شود. بر همین اساس ایشان تهدید مداوم نظام جمهوری اسلامی را

حکایت از بی‌منطقی طرف تهدیدکننده می‌دانند. ایشان این تهدیدها را نشان‌دهنده عجز آمریکا از مقابله منطقی و مقابله گفتمانی دانسته که نمی‌توانند در میدان مقابله فکری و منطقی، برای خودشان غلبه‌ای ایجاد کنند؛ مجبور می‌شوند توسل به‌زور و تشبث به زور بکنند. بنابراین معتقدند که این، اعتبار آمریکا را بیش از آنچه که تاکنون شکسته است، در چشم ملت‌ها و در چشم ملت خودش خواهد شکست. (همان) آیت‌الله خامنه‌ای معتقد است این تهدیدها نشان می‌دهد که لیبرال دموکراسی از لحاظ منطق دستش در مقابله با انقلاب اسلامی خالی است. (بیانات مقام معظم رهبری، ۳۱ شهریور ۱۳۸۶)

۱- ۴. اثر مثبت تهدید بر آمادگی بیشتر مسئولین و کشور

رهبر معظم انقلاب با تجربه ۴۰ سال مدیریت در عالی‌ترین سطوح جمهوری اسلامی معتقدند نتیجه تهدیدهای ایالات متحده آمادگی مسئولین و تلاش بیشتر کشور برای افزایش مقاومت و ایستادگی است. ایشان معتقدند که تهدید این اثر را دارد که مسئولان را به تقویت آمادگی‌ها سوق می‌دهد؛ چون مسئولان وظیفه دارند احتمالات ضعیف را هم موردنظر قرار بدهند. در نتیجه تهدیدها موجب شد مسئولان ایران در بخش‌های گوناگون فنی، نظامی کارهای نو و جدیدی را انجام داده و آمادگی‌های بیشتری پیدا نمایند. (همان)

۱- ۵. افزایش همبستگی ملی در فضای تهدید

رهبر معظم انقلاب اسلامی با اشاره به یک اصل ثابت اجتماعی در همه کشورها معتقدند که نتیجه تهدید ایران از سوی ایالات متحده، افزایش همبستگی ملی در ایران است. ایشان معتقدند تهدید سبب می‌شود تا مردم ایران به‌صورت مستحکم منسجم شوند و در مقابل متجاوز و متعرض و در دفاع، یکپارچگی کامل بیابند. (بیانات مقام معظم رهبری، ۳۰ فروردین ۱۳۹۴) تحلیل‌گران سیاسی - اجتماعی خودباوری را نقطه آغازین فرایند رشد و ارتقای جوامع می‌دانند که لازم است شرق در مقابل غرب بدان توجه کند و از این دام هویتی طراحی شده غرب، که القای ناتوانی است، خود را رها سازد (افتخاری، ۱۳۸۷: ۳۳۴ - ۳۱۱)

۲. اجزای بیرونی راهبرد

در بخش سوم راهبرد تهدیدشوندگی آیت‌الله خامنه‌ای از اصولی به‌عنوان نمای بیرونی بهره می‌برد که آنها به شرح ذیل می‌باشند:

۲- ۱. ایستادگی و مقاومت در برابر تهدید

آیت‌الله خامنه‌ای به‌دلیل زیست مذهبی و اجتماعی خود ایران در برابر سلطه‌گری و استعمار مقاومت

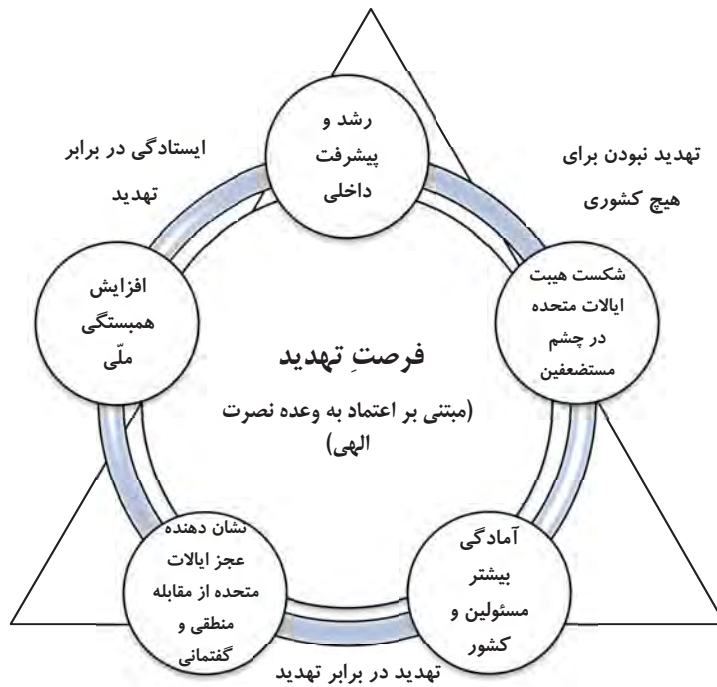
کرده و این را وظیفه‌ای دینی و ملی تلقی می‌کند. نوع نگاه ایشان که در سیاست خارجی جمهوری اسلامی متبلور شده است مبتنی بر نفی استعمار، استثمار و سلطه‌گری است. بر اساس این آیت‌الله خامنه‌ای معتقد است که پذیرش رفتار یا ساختار به‌دلیل تهدید نه‌تنها موجب رفع تهدید و دفع خسارت نمی‌شود که طرف تهدیدکننده را در تاکتیک تهدیدکنندگی تقویت نیز می‌کند. (همان، ۶ فروردین ۱۳۸۵)

۲-۲. اصل تهدید در برابر تهدید

جمهوری اسلامی ایران همواره به لحاظ موقعیت برتر ژئوپلیتیکی و گسترش و نشر بیداری اسلامی در سراسر جهان همواره در معرض تهدیدات متقارن یا هم‌تراز کشورهای اسلام‌ستیز منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای قرار دارد، به منظور خنثی نمودن برتری منابع قدرت دشمن تهدیدکننده باید راهبرد «تهدید در مقابل تهدید» در سیاست دفاعی جمهوری اسلامی ایران به‌صورت فرامکانی و فرازمانی باشد. (افتخاری، ۱۳۹۳: ۸۳) بر اساس این بخش اساسی سیاست‌های اعلانی رهبر معظم انقلاب را در برابر تهدید خارجی را اصل «تهدید در برابر تهدید» تشکیل می‌دهد. بدین ترتیب بخشی از بازدارندگی سیاست خارجی ایران در کلام ایشان و در قبال تهدید نظامی و سیاسی در برابر تهدیدات خارجی و ایالات متحده‌ی نمایان می‌شود. ایشان در این باره در ضمن تهدید دشمن به محیطی اشاره می‌کنند که در آن تهدید و تعرض نظامی به ایران ممکن نبوده و ایران در مقابل تهدیدکننده تهدید می‌کند. (همو، ۱۴ بهمن ۱۳۹۰) و با متعرضین به شدت برخورد می‌نماید. (همو، ۳۱ شهریور ۱۳۸۶) در واقع سیاست دفاعی جمهوری اسلامی ایران باید از طریق هم‌گرایی با کشورهای منطقه باعث انتقال کانون تهدیدات از محیط پیرامونی جمهوری اسلامی ایران و بعیدالوقوع نمودن آن شود. هر اندازه تهدیدات بالفعل نشود و کانون آن از محیط اطراف کشور منتقل گردد، به همان اندازه محیط امنیتی کم‌خطر برای جمهوری اسلامی ایران ایجاد می‌گردد. در چنین شرایطی کشور تهدیدکننده توانایی اجرای جنگ پیش‌دستانه را ندارد. (افتخاری، ۱۳۹۳: ۸۳)

۲-۳. اصل تهدید نبودن جمهوری اسلامی برای هیچ کشوری

این اصل راهبردی در سیاست خارجی ایران مستفاد از اصول مذهبی این کشور و مندرج در قانون اساسی جمهوری اسلامی است. در این میان رژیم صهیونیستی (به‌عنوان یک استثنا) در منظر جمهوری اسلامی به‌دلیل غصب و اختلاف‌افکنی در کشورهای اسلامی فاقد شناسایی رسمی و مشروعیت است. آیت‌الله خامنه‌ای تاریخ جمهوری اسلامی و نسبت دوستانه آن با همسایگانش را دلیلی بر این مطلب دانسته و مایه تهدید و ناامنی در منطقه را ایالات متحده می‌داند. (همو، ۳۰ فروردین ۱۳۹۴)

شکل ۵: نمای الگوی نظری و عملی آیت‌الله خامنه‌ای از تهدید ایالات متحده

(و) پیشنهاد راهبردی

در پایان با توجه به الگوی موفق آیت‌الله خامنه‌ای در مدیریت و بهره‌برداری از تهدیدها با ذکر یک مقدمه می‌توان چنین برآورد نمود که با در نظر گرفتن مرزهای رشد و پیشرفت جمهوری اسلامی که همه در شرایط تحریم و در همان مورد تهدید قرار گرفته است و همچنین با توجه به نظام روابط بین‌الملل که در آن خودیاری کشورها و انارشی، دو اصل لایتغیر به نظر می‌رسند برنامه‌ریزی و راهبردهایی نظیر آنچه در الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت تحت‌عنوان «پیش‌گیری از شکل‌گیری تهدید علیه جمهوری اسلامی» مندرج شده؛ علاوه بر عدم انطباق با شرایط زیست سیاسی بین‌المللی که شرح آن در این پژوهش رفت، هیچ توجهی به راهبرد موفقیت‌آمیز رهبر معظم انقلاب اسلامی در این حوزه ننموده است. بنابراین پیشنهاد می‌گردد که به جای آن عبارت از عبارت «بهره‌گیری مثبت از فرصت تهدیدهای غیر قابل دفع» استفاده شود.

نتیجه

تاریخ سیاسی جمهوری اسلامی ایران نشان می‌دهد که در نیم سده اخیر این کشور مورد بیشترین حجم

تهدیدات مختلف خارجی در جهان بوده است. از سوی دیگر رشد و پیشرفت ایران در همان حوزه‌هایی که مورد تهدید قرار گرفته است حکایت از الگویی منسجم برای مقابله با چنین تهدیداتی دارد. این الگوی بومی با در نظر گرفتن مختصات جهان‌بینی و ایدئولوژیک نظام جمهوری اسلامی ایران و تجربیات مقابله با تهدید خارجی از دوره صفویه تاکنون توانسته است، بهترین تجربه زیستی با تهدید را به نمایش گذارد. در واقع الگوی «مهندسی معکوس تهدید» در اندیشه رهبر معظم انقلاب اسلامی ایران سبب شده است تا از تهدید به‌عنوان ابزاری برای رشد کشور بهره گرفته شود. بنابراین تهدید فرصتی برای اتحاد و مقاومت ایرانی برای برآورده نمودن نیازهای کشور مورد استفاده قرار می‌گیرد. با مطالعه جزئی تهدیدهای چهار دهه اخیر نسبت به نظام جمهوری اسلامی و نمودار پیشرفت این حوزه‌ها می‌توان انسجام این الگوی مقابله را نسبت به سایر نظام‌های مقابله با تهدید در جهان را درک نمود. بر همین اساس توصیه‌های اجمالی در الگوی پیشرفت پنجاه‌ساله که در آن تهدیدزدایی از اصول سیاست خارجی کشور شمرده شده است نمی‌تواند منطبق بر گفتمان رهبر معظم انقلاب و واقعیت‌های نظری و عملی نظام جمهوری اسلامی باشد. بر همین اساس با مراجعه به گفتمان رهبر معظم انقلاب دریافته می‌شود که ایشان در قبال تهدید و تحریم دشمنان با شناخت عمیق از بافتار فرهنگی و اجتماعی جامعه ایران، دارای الگویی نظری و عملی در مقابله با تهدیدات خارجی می‌باشند؛ الگوی نظری ایشان مبتنی بر اعتماد و اطمینان به سنت‌های الهی و وعده‌های نصرت خدای متعال است. در بخش عملی این الگو بهره‌گیری مثبت از تهدید و تحریم خارجی فرصت‌های ذیل را در اختیار کشور قرار داده است:

۱. سبب رشد داخلی در زمینه نظامی، اتمی، علمی، سلول‌های بنیادی، هوا فضا، امنیتی و ...؛
۲. سبب توجه به استعداد و ظرفیت داخلی؛
۳. افزایش همبستگی ملی؛
۴. شکست هیبت تهدیدهای ایالات متحده در چشم محور مستضعفین؛
۵. نشان‌دهنده عجز ایالات متحده از مقابله منطقی و مقابله گفتمانی؛
۶. سبب آمادگی بیشتر مسئولین و کشور.

منابع و مأخذ

۱. افتخاری، اصغر و کلانتری، فتح‌الله، ۱۳۹۳، «بررسی و تبیین راهبرد تهدید در مقابل تهدید در سیاست دفاعی جمهوری اسلامی ایران»، *مجله سیاست دفاعی*، ش ۸۸
۲. افتخاری، اصغر، ۱۳۸۶، «معرفی کالبد شکافی تهدید»، *مجله مطالعات دفاعی و امنیتی*، ش ۴۷ و ۴۸.

۳. افتخاری، اصغر، ۱۳۸۷ ج، *ارزش و دانش: مقدمه‌ای بر دانشگاه اسلامی*، تهران، انتشارات دانشگاه امام صادق علیه السلام و پژوهشگاه مطالعات فرهنگی و اجتماعی.
۴. افتخاری، اصغر، ۱۳۹۱، «ارزیابی سیاست ضد ایرانی غرب؛ رویکردی امنیتی»، *جستارهای سیاسی معاصر*، سال سوم، ش ۱.
۵. امینی، علی‌رضا، ۱۳۸۱، *تاریخ روابط خارجی ایران در دوران پهلوی*، تهران، صدای معاصر.
۶. امینیان، بهادر و عسگریان، محسن، ۱۳۹۳، «دیپلماسی اجبارآمیز، کارویژه تهدید به کارگیری گزینه نظامی آمریکا علیه جمهوری اسلامی ایران»، *مجله سیاست دفاعی*، سال بیست و سوم، ش ۸۹.
۷. ایکنبری، جی، ۱۳۸۲، *تنها ابرقدرت: هژمونی آمریکا در قرن ۲۱*، ترجمه عظیم فضلی پور، تهران، انتشارات ابرار معاصر.
۸. بوزان، باری، ۱۳۹۰، *مردم دولت‌ها و هراس*، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران، پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۹. دهشیار، حسین، ۱۳۹۴، «شاکله استراتژی امنیتی ایران»، *فصلنامه سیاست جهانی*، دوره ۴، ش ۳.
۱۰. سایت آیت‌الله خامنه‌ای: (www.khamenei.ir)
۱۱. عبدالله‌خانی، علی، ۱۳۸۳، *فرضیه‌های امنیت مقدمه‌ای بر طرح ریزی دکترین امنیت ملی*، تهران، انتشارات ابرار معاصر.
۱۲. فوران، جان، ۱۳۷۸، *مقاومت شکننده (تاریخ تحولات اجتماعی ایران از صفویه تا سال‌های پس از انقلاب اسلامی)*، ترجمه احمد تدین، تهران، موسسه خدمات فرهنگی رسا.
۱۳. کلاترتی، فتح‌الله و افتخاری، اصغر، ۱۳۹۳، «بررسی و تبیین راهبرد تهدید در برابر تهدید در سیاست دفاعی جمهوری اسلامی ایران»، *مجله سیاست دفاعی*، سال بیست و دوم، ش ۸۸.
۱۴. کلودزیچ، ادوارد، ۱۳۹۰، *امنیت و روابط بین‌الملل*، ترجمه نادر پورآخوند، تهران، نشر پژوهشکده مطالعات راهبردی.
۱۵. گروه مطالعاتی امنیت ملی، ۱۳۸۷، *تهدیدات نرم آمریکا و امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران*، دانشگاه عالی دفاع ملی.
۱۶. لطفیان، سعیده، ۱۳۹۰، «پندار از تهدید و سیاست‌های امنیت ملی جمهوری اسلامی ایران»، *فصلنامه روابط خارجی*، سال سوم، ش اول.
۱۷. محمدمعین، ۱۳۷۵، *فرهنگ فارسی*، تهران، امیرکبیر.

18. Wendet, Alexander, 1995, Constructing International Politics, *International Security*, Vol. 20, No. 1.
19. Ayoob, M. 1997, "Defining Security: A Subaltern Realist Perspective", In Krause K. & Williams M. (Eds), *Critical Security Studies: Concepts and Cases*, University of Minnesota Press, P. 121-146.
20. Buzan, B. Waver, O. & Wilde, J. D, 1998, *Security: A New Framework for Analysis*, Lynne Rienner.
21. Chena, S, 2008, "*L' E Cope De Copenhague Relations Internationales*", in Revue Asylon, No. 4.
22. Doyle, Michael W, 1997, *Ways of War and Peace: Realism, Liberalism, and Socialism*, New York: Norton.
23. Huntington, Samuel P, 2004, *Who Are We? The Challenges to America's National Identity*, New York, Simon & Schuster.
24. Huntington, Samuel P, 1996, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York, Simon & Schuster.
25. Jacoby, Tami Amanda & Sasley, Brent, 2002, *The Middle East Peace Process: Interdisciplinary*, Manchester University Press
26. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*, 2005, 7th edition, London, Oxford Press; Threat.
27. Richard Wyn Jones, 1999, *Security, Strategy and critical Theory*, London Lynne Rienner publishers.
28. State of Iran Survey Series (Dec 2018 wave), Available from: <https://www.iranpoll.com/publications/state2018>
29. Statement for the record worldwide threat assessment of the U.S intelligence community, (2018) Available from: <https://www.dni.gov/files/documents/Newsroom/Testimonies/2018-ATA-Unclassified-SSCI.pdf>.
30. Walt, Stephen, 2018, America Can't Be Trusted Anymore, Available from: <https://foreignpolicy.com/2018/04/10/america-cant-be-trusted-anymore/>

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی